

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Л. М. Петренко

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

ORCID: 0000-0002-7604-7273

В. М. Михайлов

Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

ORCID: 0000-0002-5629-1500

Робота присвячена обґрунтуванню педагогічних умов, які сприяють вдосконаленню підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації. Для вирішення зазначених проблем використовувались наступні типи методології: теоретична - аналіз педагогічної та навчальної літератури з проблеми дослідження, порівняння, систематизація та узагальнення існуючих способів та методів вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації, емпірична - методи збору та обробки даних емпіричного матеріалу (педагогічне спостереження та опитування); систематизація та узагальнення досвіду організації підвищення кваліфікації фахівців в Інституті державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту. На основі структурно-логічного аналізу літератури визначено методологічну сутність поняття «педагогічні умови». Обґрунтовано ефективні педагогічні умови, які на сучасному етапі професійної діяльності фахівців з питань цивільної безпеки забезпечуватимуть розвиток їх професійних компетентностей в системі післядипломної освіти. Надається характеристика кожній педагогічній умові та окреслюється її змістові складники, які позитивно впливають на підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки. Уперше проведено комплексне дослідження щодо обґрунтування педагогічних умов вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації. Глобалізаційні трансформації, технологічні інновації в суспільстві та економічна криза створюють потребу в фахівцях, які зможуть на високому рівні виконувати завдання, що відповідають пріоритетним напрямкам держави із забезпечення безпечного життя та діяльності людей. У досягненні високого рівня професійної компетентності важлива роль відводиться післядипломній освіті, де створюються сприятливі умови для оптимізації процесу підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки. Зазначені в роботі педагогічні умови є сприятливою основою для удосконалення підвищення кваліфікації та досягнення високого рівня професійних компетентностей фахівців з питань цивільної безпеки.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, педагогічні умови підвищення кваліфікації фахівців, фахівець з питань цивільної безпеки.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Україна проголосила освіту основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [1]. Високі вимоги до системи вищої освіти, до якості підготовки у вищій школі обумовлюють загальноєвропейські тенденції, пріоритетні завдання щодо сталого розвитку країни. Не оминули увагою прогресивну перебудову і професійну підготовку дорослих. Одним із складових елементів кадрової політики держави щодо створення конкурентних умов для вільного використання всіма фахівцями своїх здібностей, їх розвитку і затребуваності в суспільстві є розробка сучасної системи підвищення кваліфікації. Найважливішою метою підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки у закладах, установах освіти є розвиток готовності до виконання своїх професійних функцій. Водночас пріоритетним завданням розвитку кадрового потенціалу безпекової галузі виділено досягнення якості освіти, її відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави. Вирішення цієї проблеми значною мірою пов'язане з розробкою та реалізацією педагогічних умов підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки, включаючи розвиток їх фахових компетентностей у межах професійної діяльності.

Для даного дослідження актуальним є перелік

фахових компетентностей, який наведено у Стандарті вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 Цивільна безпека (спеціальність 263 Цивільна безпека) [2], на розвиток яких має бути спрямований освітній процес у системі підвищення кваліфікації. До переліку обов'язкових компетентностей належать:

- інтегральна компетентність, яка окреслює здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері цивільної безпеки;

- загальні компетентності передбачають здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; приймати обґрунтовані рішення; діяти соціально відповідально та свідомо; оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; абстрактного мислення, аналізу та синтезу; генерувати нові ідеї та проводити дослідження на відповідному рівні;

- спеціальні (фахові) компетентності є важливими для успішної професійної діяльності фахівців, тому визначають здатність приймати ефективні рішення, керувати роботою колективу під час професійної діяльності; превентивного і оперативного (аварійного) планування, управління заходами безпеки професійної діяльності; проведення техніко-економічного аналізу, оцінювання ризиків, комплексного обґрунтування проектів, планів, рішень, їх реалізації у сфері цивільної безпеки; застосування інноваційних підходів, сучасних методів, спрямованих на регулювання техногенної та виробничої без-

пеки; створення і реалізації інноваційних продуктів і заходів у сфері професійної діяльності; застосовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення у сфері професійної діяльності; організувати та проводити моніторинг за визначеними об'єктами, явищами та процесами, аналізувати його результати та розроблювати науково-обґрунтовані рекомендації на підставі отриманих даних; зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців та нефахівців; розроблення, проведення випробувань та застосування нових технологій, обладнання, речовин та матеріалів у сфері цивільної безпеки; здійснювати науково-педагогічну та/або педагогічну діяльність у закладах освіти.

Водночас необхідно взяти до уваги, що розвиток цифрової економіки як платформи, що «пронизує всі сектори економіки, кардинально змінює саму структуру української економіки, створює нові сегменти і навіть галузі» [3], трансформує такі сфери життєдіяльності, як освіта, медицина, транспорт, безпека, екологія, туризм та зумовлює види діяльності, які ще не існують. Вже сьогодні ми є свідками трансформації соціально-економічних умов, які вимагають постійного професійного розвитку фахівців, зокрема у сфері цивільного захисту. Про це йдеться у десятирічній стратегії «Європа – 2030». В ній окреслено курс на продовження розвитку професійної освіти і навчання упродовж усього життя як фундаменту культури сталого розвитку, рушійної сили створення робочих місць, економічного росту і соціальної справедливості. Отже, лейтмотивом розвитку країн ЄС у третьому десятиріччі XXI століття стала освіта, яка «сама по собі є добродійністю і безцінним засобом для досягнення сталого розвитку» [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що в сучасній педагогічній науці розроблені теоретичні та методологічні основи з вирішення досліджуваної проблеми. Над вивченням та впровадженням педагогічних умов, які сприятимуть підвищенню готовності до фахової діяльності, в різні роки працювали вітчизняні і зарубіжні вчені. Пошук методологічних засад поняття «педагогічні умови» дали можливість А. Литвину уточнити їх роль і місце в методології психолого-педагогічних досліджень та визначити типологічні групи [5]. Педагогічні умови формування культури безпеки професійної діяльності в майбутніх будівельників обґрунтовано в дисертації Н. Кулалаєвої [6]. Особливий інтерес для нашого дослідження становлять наукові праці, в яких висвітлено педагогічні умови підготовки фахівців для сфери цивільного захисту. Варті уваги педагогічні умови запропоновані О. Повстин [7], Ю. Таймасовим [8], М. Ковалем [9], Ю. Ненько [10], Н. Вовчостою [11], І. Ковалем [12], К. Пасинчук [13], Ю. Панімаш [14]. Однак, проведений узагальнений аналіз наукових джерел засвідчив, що поза увагою дослідників залишаються питання обґрунтування педагогічних умов вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації. Відсутність науково обґру-

тованих педагогічних умов негативно позначається на якості підвищення кваліфікації зазначеної категорії фахівців. На підставі вищезазначеного мета дослідження полягає в обґрунтуванні педагогічних умов, які сприятимуть вдосконаленню підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. У сучасних умовах відбувається зростання обсягу і складності завдань, пов'язаних з вирішенням проблем забезпечення безпеки життя і діяльності людей. Специфіка професійної діяльності фахівців з питань цивільної безпеки проявляється в комплексному вирішенні складних і різнопланових завдань щодо захисту населення і територій від небезпек природного та техногенного характеру, забезпечення пожежної безпеки. Загальний підхід полягає в тому, щоб встановити цілі, які повинні бути досягнуті, і надати відповідальним особам значного вибору заходів, які вони повинні виконати для досягнення цих цілей. Успішне виконання завдань фахівцями з питань цивільної безпеки, покликаних запобігати та усувати різні надзвичайні ситуації залежить, насамперед, від їхньої готовності до ефективної професійної діяльності. Відповідно, основною метою закладів, установ освіти є підготовка компетентних фахівців з питань цивільної безпеки, професійно та психологічно готових до вирішення всього спектру завдань щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, забезпечення пожежної безпеки. Вочевидь, для підвищення рівня професійних компетентностей фахівців з питань цивільної безпеки необхідно створити такі педагогічні умови, які сприятимуть ефективному здійсненню цього процесу.

Розгляд сучасної педагогічної літератури свідчить про існування багатоваріантних підходів до сутнісного розуміння поняття «педагогічні умови». З приводу визначення поняття «педагогічні умови», кількості і змісту цих умов для покращення процесу навчання, у кожного науковця є своя думка. У довідниковій літературі педагогічні умови (*англ. Pedagogical conditions*) – це обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [15]. А. Литвин обґрунтовує, що поняття «педагогічні умови» стосується різних аспектів усіх складових процесу навчання, виховання і розвитку (цілей, змісту, принципів, методів, форм, засобів тощо), яке може вживатися стосовно цілісного навчально-виховного процесу при характеристиці педагогічної системи або окремих її сторін чи елементів. Узагальнюючи, автор доводить, що педагогічні умови певним чином піддаються регулюванню, підвищують, а в разі відсутності чи неповноти – утруднюють, знижують ефективність педагогічної взаємодії. Проте, виявлення сутнісних характеристик педагогічних умов дозволяє йому стверджувати, що педагогічні умови - це комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні

та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників [5]. Педагогічні умови, як певні обставини, повинні впливати (гальмувати чи прискорювати) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості. Зрозуміло, що лише у комплексному поєднанні всіх вищезазначених шляхів є можливим всебічний розвиток особистості в процесі підвищення кваліфікації у закладі, установі освіти та у подальшому виконанні професійних завдань. На думку О. Повстин, педагогічні умови мають бути викладені у формі чітких правил із конкретним формулюванням (розроблення, забезпечення, супровід, підтримка тощо). Автор трактує педагогічні умови як комплекс спроектованих факторів впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу, що забезпечують цілісність підготовки фахівців до професійної діяльності, сприяють всебічному їх розвитку і створюють можливості для виявлення їхніх потреб [7]. М. Коваль вважає, що організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти – це комплекс науково-педагогічних, управлінських та організаційно-методичних заходів, які засобами і технологіями інформаційно-освітнього середовища забезпечують цілісність та інноваційність зовнішніх і внутрішніх впливів на систему професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України [9]. У розумінні Ю. Ненько «педагогічні умови» – це теж комплекс педагогічних заходів, які впливають на підвищення якості професійної підготовки офіцерів служби цивільного захисту шляхом формування в них усіх компонентів готовності до професійної діяльності на основі застосування сучасних педагогічних технологій та інтегративних методів навчання [10]. Під педагогічними умовами формування готовності до управлінської діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Ю. Панімаш розуміє вплив сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників освітнього середовища закладу вищої освіти, що об'єктивно забезпечують формування досліджуваного феномена [14].

Підсумовуючи різні наукові трактування поняття «педагогічні умови», слід зазначити, що педагогічні умови прямо чи опосередковано впливають на результат і хід повсякденної педагогічної діяльності; є сукупністю об'єктів, властивостей та взаємовідносин, що абсорбують здійснення наявних потенцій особистості; спільним для всіх його визначень є їх спрямованість на вдосконалення навчального процесу з метою досягнення конкретних дидактичних цілей. Педагогічні умови відображають особливості організації освітнього процесу, надають можливість поліпшення результатів завдяки використанню передових освітніх методик та технологій, впровадження кращого педагогічного досвіду. З огляду на вищезазначені тлумачення науковців, насамперед тих, які опікуються проблемою навчання фахівців галузі цивільної безпеки, під педагогічними умовами будемо розуміти сукупність зовнішніх і внутрі-

шніх сприятливих педагогічних обставин, змінних впливів, особливостей учасників освітнього процесу закладів, установ освіти, які свідомо створюються організаторами педагогічного процесу для допомоги фахівцю досягнути мети розвитку готовності до професійної діяльності.

Ми згодні з тезою А. Литвина [5] про те, що виділити конкретні педагогічні умови при безлічі інших умов (чинників, обставин) визначити і зафіксувати їх сутнісні характеристики, властивості, відносини і зв'язки з об'єктивними явищами можна лише після ґрунтовного теоретико-методологічного аналізу освітньої системи і проведення науково-методичних розробок, спрямованих на її вдосконалення та інтенсифікацію навчально-виховного, навчально-виробничого, організаційно-управлінського й інших процесів і явищ. У нашому дослідженні, насамперед, аналізуємо педагогічні умови виділені дослідниками, які займаються проблемою вдосконалення підготовки фахівців галузі цивільної безпеки. Так, М. Коваль розкриває організаційно-педагогічні умови, які, реалізуючи системний підхід до навчання в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, визначають способи взаємодії його компонентів, характеризують процес професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту як цілісну та послідовну систему формування їхньої професійної компетентності за допомогою інформаційно-освітнього середовища [9]. О. Повстин розглядає педагогічні умови ефективного формування управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини як комплекс спроектованих факторів впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу, що забезпечують цілісність підготовки курсантів і студентів до управлінської діяльності в освітньому середовищі закладу вищої освіти ДСНС України відповідно до вимог держави і суспільства [7]. Виокремлюючи педагогічні умови, які є нерозривними складовими частинами технології професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту у вищих навчальних закладах ДСНС України, характеризуючи їхню сутність, Ю. Ненько, припускає, що при їх реалізації професійно орієнтована комунікативна підготовка курсантів здійснюватиметься успішно, так як їхнє впровадження під силу кожному педагогу, а ефективність застосування легко проконтролюється [10]. Ю. Таймасов обґрунтовує педагогічні умови реалізації науково-методичної системи підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності, які запроваджені відповідно досліджених ним етапів підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності (мотиваційно-діагностичного, активно-діяльнісного, оцінно-аналітичного) [8]. К.Пасинчук визначає та обґрунтовує педагогічні умови майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в процесі професійної підготовки, які відображають основні напрями роботи, що були використані у розвивальній програмі формування їх стратегічної

компетентності та, за її словами, довели на практиці свою результативність [13]. У своєму дослідженні Ю. Панімаш, з урахуванням методологічних підходів та структури досліджуваного феномена, виокремлює педагогічні умови формування готовності до управлінської діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту засобами інтерактивного навчання [14]. І. Коваль обґрунтовує психолого-педагогічні умови розвитку готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, які забезпечуються на основі комплексної програми, що має на меті формування необхідних знань, умінь, навичок, фахових якостей та компетенцій працівника ДСНС України, а також невід'ємною частиною якої є проведення психологічних, педагогічних, патріотично-виховних заходів, спрямованих на становлення психологічно-готового працівника [12]. М.Кусій визначає та теоретично обґрунтовує сукупність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби до професійної діяльності у вищих навчальних закладах системи МНС України

[17]. Досліджуючи організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби у контексті інтеграції в європейський освітній простір Н.Вовчата робить висновок, що застосування дидактичних комплексів інформаційного забезпечення навчальної дисципліни, складених відповідно до вимог Болонського процесу та навчального тренінгу для вирішення проблем професійної адаптації та формування професійно-важливих якостей майбутніх фахівців, в основі яких лежить активізація їх пізнавальної діяльності, може бути ефективним тільки при умові дотримання чіткого балансу між впровадженням новітніх технологій і педагогічною доцільністю їхнього застосування в поєднанні з суворим врахуванням психофізіологічних і психологічних особливостей курсантів, а також наявністю контролю та корекції навчальної діяльності [11].

У табл. 1 нами наведено вибірку педагогічних умов формування готовності фахівців галузі цивільної безпеки, запроваджених вищезгаданими дослідниками.

Таблиця 1 – Аналіз педагогічних умов формування готовності фахівців галузі цивільної безпеки

№ з/п	Прізвище дослідника	Педагогічні умови	Література
1.	М. Коваль	Застосування системного педагогічного проектування теоретичної та практичної професійної підготовки; розроблення та використання педагогічної технології управління підготовкою курсантів і студентів; науково обґрунтоване впровадження комплексної, інтегрованої інформаційно-комп'ютерної технології підтримки освітнього процесу; цілеспрямована модернізація науково-методичного забезпечення навчання і виховання майбутніх фахівців цивільного захисту; неперервне підвищення професійно-педагогічної компетентності викладачів закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання	[9]
2.	О. Повстин	Системна мотивація до розвитку управлінських здібностей і якостей; системність і міждисциплінарність змісту підготовки до управлінської діяльності; комплексне проектування практичної підготовки до управлінської діяльності; створення інноваційної технології формування управлінської компетентності; цілеспрямована неперервна організація підготовки до управлінської діяльності	[7]
3.	Ю. Ненько	Формування ціннісного ставлення до майбутньої професії; активізація інтерактивних методів навчання; вдосконалення навчально-методичного забезпечення; оптимізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу в змодельованих ситуаціях професійного спілкування	[10]
4.	Ю. Таймасов	Формування позитивного ставлення майбутніх фахівців служби цивільного захисту до проблеми самозбереження у професійній діяльності; оновлення змісту й практики підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності; використання новітніх педагогічних засобів у підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності	[8]

5.	К. Пасинчук	Розвиток у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту орієнтації на соціально значущі цінності, уміння визначати стратегічні цілі; розширення наявного обсягу знань курсантів щодо стратегічної компетентності в процесі групової і самостійної навчальної діяльності; спрямування професійної підготовки курсантів на формування індивідуальних стратегій освітньо-професійної діяльності в процесі квазіпрофесійної діяльності; створення рефлексивного освітнього середовища для майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на всіх етапах розвитку їх стратегічної компетентності	[13]
6.	Ю. Панімаш	Розвиток ціннісних орієнтацій і аксіосфери курсантів, мотивоване їх залучення до інтеракції; організація освітнього процесу як засвоєння системних знань, умінь і навичок управлінської діяльності на основі творчої взаємодії і співпраці викладачів і курсантів, створення комфортних умов для навчання; використання у процесі навчання курсантів інтерактивних технологій, методів, технік, засобів навчання, що надають можливість моделювати типові ситуації управлінської діяльності оперативно-рятувальних підрозділів служби цивільного захисту; розробка навчально-методичного забезпечення інтерактивного навчання курсантів; самореалізація суб'єктів освітнього процесу шляхом розкриття їх особистісного потенціалу та прояву управлінських якостей в інтерактивному навчанні	[14]
7.	І. Коваль	Проектування та реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі вищих навчальних закладів ДСНС України; цілеспрямоване формування та розвиток професійно важливих якостей майбутніх рятувальників; залучення курсантів до активної самоосвіти і самовиховання; психологічний супровід процесу формування професійної готовності майбутніх рятувальників	[12]
8.	М. Кусій	Побудова навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах МНС України з метою розвитку професійно важливих якостей фахівців пожежно-рятувальної служби; впровадження активних та інтерактивних технологій навчання у викладання дисциплін професійної та практичної підготовки; застосування інноваційних інформаційно-комунікаційні технології	[16]
9.	Н. Вовчаста	Упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу; створення та застосування дидактичних комплексів інформаційного забезпечення навчальних дисциплін; використання навчального тренінгу з метою вирішення проблем професійної адаптації та формування професійно-значущих якостей майбутніх фахівців	[11]

Безумовно, аналіз цієї невеликої вибірки узагальнених педагогічних умов формування готовності фахівців галузі цивільної безпеки певною мірою утруднюють переконливі висновки, але нами виявлено інші важливі питання, які мають бути вивчені більш ретельно. Так, науковці зазначають необхідні і достатні педагогічні умови з професійного навчання фахівців, які окреслюють наукові підходи до досліджуваної проблеми, наголошуючи на сукупності взаємопов'язаних передумов, необхідних для повноцінної освітньої діяльності. При виборі педагогічних умов дослідники враховують структуру і специфіку закладу, установи освіти, стан впровадження сучасних методів управління ними; питання забезпечення суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії;

акцентування на інноваційності всіх елементів професійного навчання. У дослідженнях виділяється особлива організація освітнього процесу, застосування теоретичної моделі розвитку знань, умінь, навичок і досвіду професійної діяльності, взаємозв'язок теоретичної і практичної підготовки. Процес виділення науковцями педагогічних умов включає їх узгодження зі структурою досліджуваного явища, передбачає вибір заходів розвитку кожного компонента та систематизацію отриманих умов. Як з'ясовано, однією із спільних ознак висвітлених педагогічних умов щодо надання освітніх послуг є багатозначність цілей, що ставляться перед закладами, установами освіти галузі цивільної безпеки. Зазначені педагогічні умови відображають взаємоза-

лежність теоретичних основ і практико-орієнтованих положень, реалізація яких підвищує ефективність діяльності закладу, установи освіти.

Ще одна особливість допомагає нам розуміти навчання в галузі цивільної безпеки як активний процес побудови системи професійних знань, умінь та навичок, наблизений до реального життя та використання їх для інтерпретації подій, ідей чи обставин професійної діяльності. Комплексне застосування практичної діяльності до професійної діяльності, активізація інтерактивних методів навчання, розширення наявного обсягу знань в процесі групової і самостійної навчальної діяльності можуть бути найбільш придатними з точки зору впливу на практику. У сприйнятті якісної організації освітньої діяльності, що забезпечує належне, відповідно до прийнятих стандартів вищої освіти України в галузі знань цивільної безпеки, збереження сукупності відповідних вимог, дослідники керувалися розумінням педагогічних умов як спеціально розроблених можливостей (обставин) змісту, форм і методів впливу для забезпечення ефективного функціонування і розвитку системи професійного навчання. За висновками науковців виділені педагогічні умови є невід'ємною складовою частиною технології професійно орієнтованої підготовки фахівців галузі безпеки в закладах, установах освіти, доступні науково-педагогічним працівникам, тому можуть бути реалізовані будь-яким педагогом, а їх ефективність можна виміряти.

Зазначене вище дозволяє нам перейти до розгляду педагогічних умов вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації. Так, урахувавши методологічні підходи та структури досліджуваного феномена, виділяємо наступні педагогічні умови підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки. Перша педагогічна умова - педагогічне моделювання вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації на компетентнісній основі є системною педагогічною умовою. Сьогодні актуальним є питання модернізації навчання в галузі цивільної безпеки на нових концептуальних засадах з використанням компетентнісного підходу, тому найбільш ефективним методом вирішення поставленого завдання нами визначається педагогічне моделювання. Як метод створення і подальшого вивчення різних педагогічних явищ педагогічне моделювання дозволяє відобразити в інтерактивний спосіб основні характеристики розвитку професійних компетентностей фахівців з питань цивільної безпеки. Д. Бредшоу та Д. Голдбарт вважають, що інтерактивне навчання, коли тренери працюють з персоналом в рамках надання певних послуг, може стати ключовим фактором у досягненні значних результатів, допомогти їм реалізувати те, про що вони дізналися [17]. Розвиток знань окремих осіб під час інтерактивного навчання відбувається в результаті їх спостереження за більш досвідченими фахівцями, їх підтримки і досвіду у досліджуваній галузі.

У процесі застосування педагогічного моделювання створюється конкретна ситуація з професійної

діяльності, коли фахівець занурюється в певну проблему, змодельовану для навчальних цілей в процесі підвищення кваліфікації. В основі сюжету навчальної ситуації покладається явище, що передбачає різке погіршення стану справ тієї чи іншої системи аж до її руйнування, а саме явище пов'язане з надзвичайними обставинами (повінь, ожеледиця, пожежа тощо). Для прикладу, в основу моделювання організації роботи координуючих органів державної системи цивільного захисту покладається реальний досвід участі автора у засіданнях постійно діючих комісій техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій регіонального та місцевого рівнів [18]. За допомогою педагогічного моделювання в процесі підвищення кваліфікації відображаємо основні методологічні, теоретичні та методичні аспекти вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки. Таким чином, модель, як цілісне відображення реального об'єкта, є універсальним засобом усвідомленого сприйняття дійсності під час вирішення професійних завдань в галузі цивільної безпеки. Саме завдяки абстрагуванню і спрощенню надзвичайно складні кризові ситуації, що використовуються в педагогічному моделюванні, стають об'єктами пізнання і спрямованого розвитку з метою усвідомлення дій із забезпечення безпеки життя і діяльності людей. Така модель реалізується шляхом програвання спеціальних сценаріїв управління процесом прийняття рішення шляхом опису реальної надзвичайної ситуації з поступовим уточненням необхідних факторів та аналізом певної інформації, отриманої в процесі розв'язання навчального кейсу.

Удосконалення підготовки за допомогою педагогічного моделювання дій в галузі цивільної безпеки важливо для нових фахівців. З часом, коли вони стають більш досвідченими і конкурентноздатними на ринку праці, такі цінності зміцнюватимуться в команді партнерів, які беруть участь у практичних діях, наближених до реального життя, із розв'язання навчальних завдань безпосередньо на об'єктах суб'єктів господарювання.

Виходячи із специфіки професійної діяльності другою педагогічною умовою ми вважаємо розширення і збагачення практичного досвіду фахівців з комплексного вирішення навчальних завдань з реагування на надзвичайні ситуації, наближених до реального життя. Як зазначають науковці, розвиток готовності фахівців до професійної діяльності буде ефективнішим за умови використання активних форм, методів та технологій навчання. Знову ж таки, участь, а не спостереження, є ключовим фактором у навчанні. Успішна професійна підготовка залежить від соціокультурного переходу від нового до досвідченого фахівця, чого можна досягти тільки шляхом реальної участі в практиці дій. У сфері освіти використовують безліч форм проведення спільного навчання, одна з яких - це груповий проект для виконання заздалегідь визначеного практичного завдання. Розширення участі на практиці призводить не тільки до набуття знань і досвіду, а й до самостійного виконання завдань в разі настання надзвичайної ситуації, що є важливою частиною професійного розвитку. Д. Бредшоу та Д. Голдбарт, описуючи те-

орію соціального навчання, наближеного до реального життя, підкреслюють роль міжособистісних відносин, які виникають під час практичних навчань, що передбачають імітацію і моделювання. Навчання авторами розглядається як невід'ємна частина соціальної практики, де акцент робиться на активному процесі, що формує практичний досвід людини, так і соціальної групи партнерів, які беруть участь у практичних діях із розв'язання навчальних завдань. Для утворення практикуючої спільноти, які представляють собою групу однодумців, котрі формують реальні знання, учасники повинні взаємно брати участь в практичних діях, значення яких вони узгоджують між собою. Це розглядається як спільний проект, оскільки включає в себе колективний процес комунікації і загальний сценарій відпрацювання практичних завдань. При цьому автори застосовують термін реіфікація (*англ. Reification*, перетворення абстрактних понять у немов би реальні предмети) для позначення ряду процесів, які використовуються з метою проектування значень в практичні дії [17]. За висновками Кетрін Х. Монаган та Норіна Л. Колумбаро організації цінують навички фахівців, які можуть ефективно працювати в рамках групи або командному проекті, застосовувати вправи з побудови команди та інші моделі діяльності в співпраці. Педагоги визнають і цінують таке навчання, яке відбувається при використанні цього типу стратегії [19]. Застосування теорії на практиці означає, що всі ми використовуємо теорію у своєму повсякденному житті, щоб визначити напрями та значення наших дій. Відсутність практичного досвіду з реагування на надзвичайні ситуації призводить до помилок та неадекватних реакцій фахівців під час виконання завдань за призначенням.

Погоджуючись з І. Ковалем [12] зазначимо, що перешкодою ефективною професійною діяльністю фахівців з питань цивільної безпеки є пасивне ставлення до організації та участі у відпрацюванні вправ та управлінських дій з реагування на надзвичайні ситуації на спеціальних навчально-тренувальних комплексах, смугах психологічної підготовки, потенційно-небезпечних об'єктах суб'єктів господарювання району обслуговування, неготовність використовувати досвід, здобутий у закладах вищої освіти, та найголовніше - відсутність якісного планування з реагування на випадок виникнення надзвичайної ситуації через погану практику управління рятувальними підрозділами. Аналіз сутності та змісту реагування на надзвичайні ситуації показує, що це складне психолого-педагогічне явище, яке виражає всю сукупність спеціально організованих видів взаємозалежної і взаємообумовленої діяльності суб'єктів і об'єктів реагування. Забезпеченню ефективного застосування спеціальної рятувальної техніки, досягненню максимальної ефективності функціонування сил реагування за мінімальних фізичних і психічних втрат допомагають спеціальні об'єктові навчання і тренування фахівців з питань цивільної безпеки, командно-штабні навчання з органами управління та силами реагування на надзвичайні ситуації. Їх метою і результатом є розвиток професійності дій, оперативної майстерності, навичок реа-

гування на наслідки стихійного лиха і катастрофи; розвиток вміння співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу з урахуванням принципів гуманістичної педагогіки; обмін практичним професійним досвідом, що сприяє пошуку адекватного способу вирішення педагогічної ситуації, яка виникає у професійній діяльності фахівців, зокрема, в екстремальних умовах. тощо. Організація процесу розвитку навичок реагування на надзвичайні ситуації фахівців з питань цивільної безпеки повинна забезпечувати: орієнтування під час виконання оперативних завдань за рахунок імітації зовнішніх ознак, характерних для дій в екстремальних умовах, наближених до реальних; надання сформованим діям необхідних показників, у тому числі, стійкості до впливу вторинних чинників надзвичайної ситуації. Тобто, це операційна діяльність фахівців з питань цивільної безпеки, яка здійснюється під контролем керівника практичного заняття.

Вирішення практичних завдань в умовах навчальної надзвичайної ситуації, наближеної до реальної, передбачає зміну характеру взаємодії учасників освітнього процесу, коли науково-педагогічний працівник перестає грати звичну роль джерела або транслятора знань, механічного постачальника інформації, а ключова роль в навчальному процесі відводиться фахівцю, тоді їхні стосунки засновуються на визнанні, незалежності та творчій співучасті. Власний практичний та педагогічний досвід дозволяють нам зробити висновок, що ефективна підготовка фахівців з питань цивільної безпеки проводиться за умови оптимізації (знаходження найкращого варіанту) суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, як невід'ємного складника професійно орієнтованої практичної підготовки [20].

Третя педагогічна умова полягає у створенні інформаційного освітнього середовища розвитку професійних компетентностей фахівців з питань цивільної безпеки в закладах, установах освіти. Інформаційно-освітнє середовище, як трактують вчені, є переважно відкритою системою, що забезпечує синергію та можливість інтерактивної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, надає комплекс взаємопов'язаних і постійно оновлювальних засобів навчання, таких як віртуальне освітнє середовище. Інформаційне освітнє середовище закладів, установ освіти галузі цивільної безпеки – це системно організований електронний ресурс забезпечення освітньої діяльності незалежно від дидактичних форм: очної, заочної і дистанційної, яка здійснюється шляхом надання віддаленого до нього доступу з метою отримання комплексу знань, умінь, навичок і професійних компетентностей як при безпосередній (аудиторній), так і опосередкованій (поза аудиторній, рознесений в часі і просторі) взаємодії суб'єктів навчального процесу. Аналіз психолого-педагогічних і науково-методичних джерел засвідчує, що досягнення значного дидактичного ефекту від застосування педагогічних інновацій потребує процедури проектування, створення та підтримання освітнього середовища, що забезпечуватиме відповідні педагогічні умови навчання та професійної підготовки [12]. З метою комплексного

розв'язання проблеми створення інформаційно-освітнього середовища в мережі навчально-методичних центрів цивільного захисту, створеної відповідно до нормативно-правових актів Інститутом державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, як головним закладом освіти в галузі цивільної безпеки, виконується науково-дослідна робота за темою: «Обґрунтування змісту та складових сучасного інформаційно-освітнього середовища функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту». Очікується створення єдиного освітнього середовища з його структурою, порядком функціонування та особливостями інтеграції в навчальний процес зазначених установ освіти галузі цивільної безпеки, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволить вплинути на якість організації їхнього освітнього середовища.

Четвертою педагогічною умовою є розвиток професійного самовдосконалення фахівців з питань цивільної безпеки. У сучасному суспільстві основним фактором, що забезпечує успішність особистості в різних сферах професійної діяльності є самовдосконалення, як цілеспрямований і систематичний процес розвитку професійно-особистісних якостей, підвищення рівня професіоналізму фахівця відповідно до вимог і умов його професійної діяльності та власної програми розвитку. Багато в чому це пов'язано з тим, що реалізація особистісного потенціалу, готовність ефективно вирішувати професійні завдання в складних і суперечливих умовах вимагає від людини активності, творчості і постійного саморозвитку. Професійна готовність фахівців з питань цивільної безпеки до виконання професійних завдань неможлива без систематичної, цілеспрямованої теоретичної підготовки, яка є основною умовою саморозвитку та самовдосконалення його особистості. Дослідження з підготовки дорослих людей дозволяють припустити, що вони самостійні та більше зацікавлені в причинах того, щоб вивчити щонебудь самостійно, тому з більшою ймовірністю пов'язують навчання з їх поточною життєвою ситуацією. Кетрін Х. Монаган та Норіна Л. Колумбаро зазначають, що професійний розвиток вимагає від фахівців використання навичок самостійного навчання, яке відбувається як частина повсякденного життя дорослих і носить систематичний характер, але не залежить від викладача або навчальної аудиторії [19].

Освіта та самоосвіта полягають у тому, що кожен фахівець з питань цивільної безпеки для набуття професійних знань, умінь та навичок повинен постійно вдосконалюватись, оскільки інновації в галузі цивільної безпеки щоденно розвиваються і не потрібно відставати від часу. Погоджуючись із І. Ковальом, зазначимо, що важливим пунктом в організації процесу підготовки фахівців з питань цивільної безпеки повинно стати усвідомлення реальності життєвих планів, активізація самопізнання, що сприятиме їх самовдосконаленню та самоствердженню в професійному розвитку [12]. Д. Бредшоу

та Д. Голдбарт дослідили, що навчання вдома, з активною підтримкою тренерів є більш ефективним. Навчання може вирішуватись також за допомогою активного допоміжного навчання, важливим елементом якого є навчання на робочому місці, поєднуючи спостереження, зворотній зв'язок, обговорення ситуації в реальному житті [17].

З огляду на поширення коронавірусної інфекції (COVID-19) значна роль нині відводиться системно організованій самостійній підготовці фахівців з питань цивільної безпеки. Проте, як показує практика підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки, організація їх самоосвіти потребує суттєвої оптимізації, починаючи з її мети, планування і забезпечення реальних можливостей для досягнення поставлених цілей. При цьому вельми важливо забезпечити розуміння сутності і призначення самостійної роботи фахівців для розвитку власних професійно значущих якостей через самооцінку і саморефлексію. За результатами контент-аналізу нами введено поняття «самостійна робота фахівців з питань цивільного захисту» як цілеспрямована, спеціально організована форма поза аудиторних занять і систематична навчально-пізнавальна діяльність у процесі самостійної підготовки, побіжно керована науково-педагогічним працівником, спрямована на розвиток професійних компетентностей і професійно значущих якостей завдяки самоосвіті. Ми виділяємо основні характеристики самостійної роботи: мета, мотивація, управління, контроль, корекція і оцінка, які в сукупності дозволяють ефективно управляти розвитком професійних компетентностей і професійно значущих якостей, забезпечують усвідомлення фахівцями мети самостійної діяльності в процесі власного професійного розвитку. Для перевірки поточних знань фахівців і їх самоконтролю розробляються відповідні тести з визначення рівня сформованості професійних компетентностей і професійно важливих якостей, які сприяють успішному оволодінню і подальшому виконанню професійної діяльності.

Вивчення науково-педагогічної літератури та наше дослідження з проблем розвитку професійної компетентності фахівців з питань цивільної безпеки засвідчило, що для успішної реалізації цього процесу під час підвищення кваліфікації підтверджується необхідність створення відповідних педагогічних умов. При визначенні педагогічних умов, як структурної оболонки педагогічних моделей і технологій, ми врахували, що впровадження їх в освітній процес полягає в свідомому, спеціально спланованому впливі на його перебіг для досягнення конкретного результату, що сприяє ефективному впровадженню компонентів цих технологій, забезпеченню залучення фахівців до активної навчально-пізнавальної діяльності, в тому числі самоосвітньої. Запропоновані педагогічні умови визначають способи взаємодії структурних компонентів системного підходу до підвищення кваліфікації фахівців, характеризують процес навчання як цілісну та послідовну систему розвитку їхньої професійної компетентності.

Виокремленні нами педагогічні умови підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки враховують вимоги кваліфікаційних характе-

ристик професій працівників галузі цивільної безпеки в частині визначення компетентностей; вимоги до професійних знань, умінь і практичних навичок, необхідних для провадження професійної діяльності; сутність та специфіку професійної діяльності фахівців з питань цивільної безпеки.

Забезпеченню та реалізації належних педагогічних умов у закладах, установах освіти галузі цивільної безпеки слід приділяти значну увагу, зокрема, для забезпечення позитивної динаміки розвитку професійних компетентностей фахівців, оскільки роль педагогічних умов в сучасних дослідженнях постійно зростає, як з точки зору визначення, так і щодо розуміння їх дидактичної сутності.

У той же час, вибір нових підходів відбувається в умовах відсутності єдиного визначення таких понять як «система підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки» та «якість підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки». Відсутність єдиних вимог до системи управління якістю підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки, на нашу думку, передбачає такий підхід у виборі процедури діагностування та прогнозування якості підвищення кваліфікації фахівців: розробка системи управління якістю підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки на основі універсальних принципів менеджменту, яка повинна носити універсальний характер і допомагати здійснювати моніторинг якості освіти в закладах, установах галузі цивільної безпеки. Системне управління якістю на підставі впровадження міжнародних стандартів якості серії ISO може стати реальним інструментом безперервного вдосконалення якості підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки.

ВИСНОВКИ. У контексті проблеми нашого дослідження визначено сутність та специфіку поняття «педагогічні умови вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації» в закладах, установах освіти. Схарактеризовано педагогічні умови підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки, які стосуються педагогічного моделювання вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації на компетентнісній основі, розширення і збагачення практичного досвіду фахівців з комплексного вирішення навчальних завдань з реагування на надзвичайні ситуації, наближених до реального життя, створення інформаційного освітнього середовища розвитку професійних компетентностей фахівців з питань цивільної безпеки в закладах, установах освіти, розвитку професійного самовдосконалення фахівців з питань цивільної безпеки. Припустимо, що визначені педагогічні умови вдосконалення підготовки фахівців з питань цивільної безпеки в процесі підвищення кваліфікації відображають сукупність відповідних впливів на фахівця і забезпечуватимуть позитивні зміни в освітньому процесі, а також підвищуватимуть рівень сформованості їх професійної компетентності, що має бути перевірено в ході педагогічного експерименту. Отже, зазначені педагогічні умови є сприятливою основою для удосконалення освіт-

нього процесу та досягнення високого рівня професійних компетентностей фахівців з питань цивільної безпеки.

Проведений теоретичний аналіз та визначені педагогічні умови мають стати основою для теоретичного обґрунтування й розроблення структурно-функціональної моделі підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки в системі післядипломної освіти, що є перспективою нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 01.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 02.06.2021).
2. Стандарт вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 Цивільна безпека, спеціальність 263 Цивільна безпека. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/10/23/263_Tsyvilna_bezpeka_mahistr.pdf (дата звернення: 26.06.2021).
3. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 16.06.2021).
4. Reflection paper towards a sustainable EUROPE by 2030 / European Commission. Brussels, 2019. 132 p. URL: https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-towards-sustainable-europe-2030_en. (last access: 29.06. 2021).
5. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014, 76 с.
6. Кулаласва Н. В. Теоретичні і методичні основи формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2020. 46 с.
7. Повстин О. В. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки до управлінської діяльності майбутніх фахівців у галузі безпеки людини: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2019. 42 с.
8. Таймасов Ю. С. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності: дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2020. 455 с.
9. Коваль М. С. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Львів, 2020. 567 с.
10. Ненько Ю. П. Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2018. 512 с.
11. Вовчаста Н. Я. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців пожежно-

рятувальної служби: дис.. канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2010. 274 с.

12. Коваль І. С. Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2017. 304 с.

13. Пасинчук К. А. Формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав, 2017. 304 с.

14. Панімаш, Ю. В. Формування готовності до управлінської діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в процесі інтерактивного навчання: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2019. 23 с.

15. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221с.

16. Кусій, М. І. Підготовка фахівців пожежно-рятувальної служби до професійної діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2012. 267 с.

17. Jill Bradshaw and Juliet Goldbart Staff Views of the Importance of Relationships for Knowledge Development: Is Training by Specialists a Waste of Money? *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 2013, 26. 284–298.

18. Михайлов В. М. Проведення комплексного практичного заняття з керівним складом та фахівцями, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту (за методом case study). Методичні рекомендації. Київ: ІДУНДЦЗ, 2020. 113 с.

19. Catherine H. Monaghan and Norina L. Columbaro. Communities of Practice and Students' Professional Development. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education* 2009, Volume 20, Number 3. 413-424.

20. Михайлов В. М. Співробітництво України та НАТО у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Науковий збірник Інституту державного управління у сфері цивільного захисту. Київ, 2015. № 3. С. 82-87.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR IMPROVING THE TRAINING OF CIVIL SECURITY SPECIALISTS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT

L. Petrenko

University of Educational Management

ORCID: 0000-0002-7604-7273

V. Myhailov

Institute of Public of Administration and Research in Civil Protection

ORCID: 0000-0002-5629-1500

Purpose. The work is devoted to the substantiation of pedagogical conditions that contribute to the improvement of training of civil security specialists in the process of professional development. **Methodology.** The following types of methodology were used in order to solve the following problems: theoretical - analysis of pedagogical and educational literature on the problem of research, comparison, systematization and generalization of existing ways and methods of improving training of civil security specialists in the process of professional development, empirical - methods of collecting and processing empirical material (pedagogical observation and survey); systematization and generalization of the experience of organizing professional development of specialists at the Institute of Public Administration and Research in Civil Defense. **Findings.** Based on the structural and logical analysis of the literature, the methodological essence of the concept of “pedagogical conditions” related to the improvement of training of specialists in civil security in the process of professional development in educational establishments. Effective pedagogical conditions are substantiated, which at the present stage of professional activity of specialists in civil security will ensure the development of their professional competencies in the system of postgraduate education. The description of each pedagogical condition is given and its semantic components which influence advanced training of experts on questions of civil safety positively (pedagogical modeling of improvement of experts' preparation on questions of civil safety in the course of advanced training on a competence basis; expansion and enrichment of practical experience of experts on complex decision of educational tasks for responding to emergencies, close to real life; creating of an informational educational environment for the development of professional competencies of specialists in civil security in institutions, educational establishments; development of professional self-improvement of specialists in civil security). **Originality.** For the first time, a comprehensive study was conducted in order to substantiate the pedagogical conditions for improving the training of specialists in civil security in the process of professional development. **Practical value.** Globalization transformations, technological innovations in society and the economic crisis create a need for specialists who will be able to perform the tasks that correspond to the priority areas of the state to ensure the safe life and activities of people at a high level. In achieving a high level of professional competence, an important role is given to postgraduate education, which creates favorable conditions for optimizing the process of professional development of civil security professionals. **Conclusions.** The pedagogical conditions mentioned in the work are a favorable basis for improving professional development and achieving a high level of professional competencies of specialists in civil security.

Key words: advanced training, pedagogical conditions for the advanced training of specialists, civil security specialist.

REFERENCES

1. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [About education: Law of Ukraine]. Data

onovlennia: 01.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (last access 02.06.2021). [in Ukraine]

2. Standart vyshhoji osvity Ukrainy za drughym (maghisterskyym) rivnem vyshhoji osvity v ghaluzi znanj 26 Cyviljna bezpeka, specialnistj 263 Cyviljna bezpeka [Standard of higher education of Ukraine at the second (master's) level of higher education in the field of knowledge 26 Civil security, specialty 263 Civil security]/ URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/10/23/263_Tsyvilna_bezpeka_mahistr.pdf (last access 26.06.2021). [in Ukraine]
3. Ukraina 2030E – kraina z rozvynutoiu tsyfrovoiu ekonomikoiu [Ukraine 2030E is a country with a developed digital economy] URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html> (last access 16.06.2021). [in Ukraine]
4. Reflection paper towards a sustainable EUROPE by 2030 / European Commission. Brussels, 2019. 132 r. URL: https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-towards-sustainable-europe-2030_en. (last access 29.06.2021). [in English]
5. Lytvyn, A.V. (2014), Metodologhichni zasady ponjattja «pedagoghichni umovy»: na dopomoghu zdobuvacham naukovogho stupenja [Methodological principles of the concept of "pedagogical conditions": to help applicants for a degree]. Lviv: SPOLOM, 76. [in Ukraine]
6. Kulalaieva, N.V. (2020), Teoretychni i metodychni osnovy formuvannia kultury bezpeky profesiinoi diialnosti u maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv budivelnoho profilu : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Kyiv. 46. [in Ukraine]
7. Povstyn, O.V. (2019), Teoretychni ta metodychni zasady profesiinoi pidhotovky do upravlinskoj diialnosti maibutnikh fakhivtsiv u haluzi bezpeky liudyny : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia. 42. [in Ukraine]
8. Taimasov, Yu.S. (2020), Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu do samozberezhennia u profesiinii diialnosti : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Kharkiv. 455. [in Ukraine]
9. Koval, M.S. (2020), Teoretychni ta metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh pratsivnykiv DSNS Ukrainy v informatsiino-osvitnomu seredovyschi zakladu vyshchoj osvity : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Lviv. 567. [in Ukraine]
10. Nenko, Yu.P. (2018), Teoretyko-metodologhichni zasady profesiino orientovanoi komunikativnoy pidhotovky maibutnikh ofitseriv sluzhby tsyvilnoho zakhystu : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Rivne. 512. [in Ukraine]
11. Vovchasta, N.Ya. (2010), Orhanizatsiino-pedahohichni umovy profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv pozhezhno-riativalnoi sluzhby : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Lvi. 274. [in Ukraine]
12. Koval, I.S. (2017), Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh riativalnykiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Lviv. 304. [in Ukraine]
13. Pasynchuk, K.A. (2017), Formuvannia stratehichnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv operativno-riativalnoi sluzhby tsyvilnoho zakhystu v protsesi profesiinoi pidhotovky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Pereiasla. 304. [in Ukraine]
14. Panimash Yu.V. (2019), Formuvannia hotovnosti do upravlinskoj diialnosti maibutnikh fakhivtsiv operativno-riativalnoi sluzhby tsyvilnoho zakhystu v protsesi interaktyvnoho navchannia : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Pereiaslav-Khmelnyskyi. 23. [in Ukraine]
15. Slovnyk-dovidnyk z profesijnioj pedagoghiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy] Za red. A.V. Semenovoi. Odesa: Palmira, 2006. 221 s. [in Ukraine]
16. Kusii, M. I. (2012), Pidhotovka fakhivtsiv pozhezhno-riativalnoi sluzhby do profesiinoj diialnosti : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia. 267. [in Ukraine]
17. Jill Bradshaw and Juliet Goldbart Staff Views of the Importance of Relationships for Knowledge Development: Is Training by Specialists a Waste of Money? Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities 2013, 26. 284–298. [in English]
18. Mykhailov, V.M. (2020). Provedennia kompleksnoho praktychnoho zaniattia z kerivnym skladom ta fakhivtsiamy, diialnist yakykh poviazana z orhanizatsiieiu i zdiisnenniam zakhodiv tsyvilnoho zakhystu (za metodom sase study) [Conducting a comprehensive practical training with management and specialists whose activities are related to the organization and implementation of civil protection measures (by case study)]. Metodychni rekomendatsii. Kyiv: IDUNDTsZ. 113. [in Ukraine]
19. Catherine H. Monaghan and Norina L. Columbaro. Communities of Practice and Students Professional Development. International Journal of Teaching and Learning in Higher Education 2009, Volume 20, Number 3. 413-424. [in English]
20. Mykhailov, V.M. (2015). Spivrobitnytstvo Ukrainy ta NATO u sferi zapobihannia ta likvidatsii naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii. Naukovyi zbirnyk Instytutu derzhavnoho upravlinnia u sferi tsyvilnoho zakhystu [Cooperation between Ukraine and NATO in the field of prevention and elimination of the consequences of emergencies]. Kyiv. № 3. 82-87. [in Ukraine]

Стаття надійшла 20.07.2021.